

MOTIVATION OF WOMEN TO DONATE BLOOD

Stevanche Petreski

Department of Transfusion Medicine Prilep, North Macedonia, petreskistevco@yahoo.com

Ivana Mickovski

Faculty of Medical Sciences, "Goce Delchev" University-Stip, North Macedonia,
ivana.mickovski@ugd.edu.mk

Abstract: Blood donation is a process in which the donor, out of his ethical, moral, humanitarian and even patriotic feelings, donates part of his precious fluid to save the life of a helpless and injured person whom he does not even know and who will probably never meet. To ensure sufficient amounts of safe blood and blood components, blood donation services should implement activities that will motivate more and more people to join the blood donation process, especially the female population, enabling them to actively and equally participate in blood donation programs. The purpose of this paper is to analyze the representation of women in the total number of blood donors in the period from 2015-2023 and to prepare a strategy to gradually and reliably increase their number. In order to realize the set goals, an analysis of the number of blood donations in STM Prilep was made through the gender division of men and women both in the service itself and in blood donation actions in secondary schools in Prilep, and the results are shown both tabularly and graphically with an appropriate discussion about them. During the development of the paper, we concluded that the period from 2015-2023. we can divide it into three parts, and that is the period from 2015-2019, in which period 86% men and 14% women donated with the service, and in the same period in secondary schools, of the total number of students who donated blood, 68% were men, and 32% were women. The second period is the period from 2020-2021, which we take separately because in this period the pandemic of the covid virus appeared, during which the world functioned under special rules and protocols, so blood donation was also faced with new norms and rules of donation. In this period, we have 83% men and 17% women, while in secondary schools there are a total of 47 donors, of which 28 or 60% are men and 19 or 40% are women. And the last period is after the pandemic from 2022-2023, when the conditions are normalized and we have an increased number of donations, but the percentage remains the same, 83% are men, and 17% are women.. While in secondary schools, we have a larger number of students who donate and an increased number of female donors, 53% men and 47 % women.

The research unequivocally showed that in order to motivate the female population as a special category, constant promotion and education of the entire population is needed by organizing promotional activities related to blood donation. Here we must mention that in order to motivate and permanently retain donors, communication and the behavior of the medical staff whose care and professionalism will be shown before, during and after the blood donation, which would create confidence in the donor that he is cared for by a professional staff expertly trained to perform the assigned tasks. In the end, we need to show that women in our society are an important link in all social processes, including blood donation, an equal participant in the care of citizens' health.

Keywords: motivating women, blood donation, transfusion medicine, voluntary donation

МОТИВАЦИЈА НА ЖЕНИ ЗА ДАРУВАЊЕ НА КРВ

Стеванче Петрески

Одделение за трансфузиона медицина Прилеп, Северна Македонија, petreskistevco@yahoo.com

Ивана Мицкоски

Факултет за медицински науки, Универзитет "Гоце Делчев"-Штип, Северна
Македонија, ivana.mickovski@ugd.edu.mk

Резиме: Крводарувањето е процес во кој дарителот од свои етички, морални, хуманитарни па и патриотски чувства дарува дел од својата скапоцена течност за да спаси живот на беспомошниот и повредениот човек кого не ни го познава и кого веројатно никогаш нема ни да го запознае. За да обезбедат доволно количини на сигурна крв и крвни компоненти крводарителските служби треба да спроведат активности со кои ќе мотивираат се повеќе луѓе да се приклучат во процесот на дарување крв, поготово на женската популација овозможувајќи и активно и рамноправно да учествува во програмите на крводарување. Целта на овој труд е да се направи анализа на застапеноста на жените во вкупниот број на крводарители во периодот од 2015-2023 год. и да изготвиме стратегија како нивниот број постепено и сигурно да го зголемиме. За реализација

на поставените цели направена е анализа на бројот на крводарувањата во СТМ Прилеп преку родовата поделба на мажи и жени како во самата служба така и во крводарителските акции во средните училишта во Прилеп,а резултатите се прикажани како табеларно така и графички со соодветна дискусија за нив. При разработката на трудот заклучивме дека периодот од 2015-2023 год. можеме да го поделиме на три дела и тоа период од 2015-2019 год во кој што период со службата дарувале 86% мажи и 14% жени,а во истиот период во средните училишта од вкупниот број ученици кои дарувале крв 68% биле мажи,а 32% биле жени.Вториот период е периодот од 2020-2021 год.кој го земаме посебно бидејќи во овој период се појавува пандемијата на ковид вирусот во кој период светот функционираше под посебни правила и протоколи , па и крводарителството беше соочено со нови норми и правила на дарување.Во овој период имаме 83% мажи и 17% жени.,додека во средните училишта вкупно 47 дарители од кои 28 или 60% мажи и 19 или 40% жени.И последниот период е после пандемијата од 2022-2023 год.кога се нормализираат условите и имаме зголемен број дарувања но процентот останува ист и тоа 83% се мажи ,а 17% се жени..Додека во средните училишта имаме поголем број на ученици кои даруваат и зголемен број на женски дарители и тоа 53% мажи и 47% жени.Истражувањето недвосмислено покажа дека за мотивирање на женската популација како посебна категорија потребна е постојана промоција и едукација на целата популација преку организирање промотивни активности во врска со крводарителството.Овде мора да споменеме дека за мотивирање и трајно задржување на дарителите многу е важно и комуникацијата и однесувањето на медицинскиот персонал чија грижа и професионалност ќе ја покажат пред,за време и по крводарувањето,со што кај дарителот би создале доверба дека за него се грижи професионален кадар стручно оспособен за извршување на зададените задачи.На крајот треба да покажеме дека жената во нашето општество е важна карика во сите општествени текови ,па и во крводарителството ,рамноправен учесник во грижата за здравјето на граѓаните.

Клучни зборови: мотивирање на жени,крводарителство,трансфузиона медицина,доброволно дарување

1. ВОВЕД

Крводарувањето во РС Македонија се темели на принципите на доброволност, анонимност и бесплатност. Тоа е хуманата вредност кое е посебно богатство во човечноста на граѓаните

Крводарителството е без дискриминација во однос на социјалниот статус, раса, нација, пол, возраст, религија, класна и политичка припадност.

Континуираното обезбедување на процесот на крводарување преку максимална грижа за здравјето на крводарителот, гарантира квалитет и сигурност на крвта и крвните компоненти, како и заштита на здравјето на примателите на крв

Да се мотивираат луѓето за дарување крв е многу одговорна и тешка задача која опфаќа низа активности со кои треба перманентно да се влијае врз промена на човековите ставови и однесувања и тоа од најмалата возраст, кога настанува примарната социјализација на личност.Една од почетните активности кои треба да бидат направени за информирање и мотивирање на жените крводарители е подигање на јавната свест на населението за потребата од крв, со формирање на позитивни ставови кон крводарителството, корегирање на негативните ставови и мотивирање на жените активно да учествуваат во програмите за крводарителство.

Потребно е да се направи поголем напор за градење на добар углед и слика за жената како крводарител, со подигнување на статусот на жена крводарител како многу важна и почитувана личност во општеството која треба да се грижи за здравјето на луѓето

Крводарител не е само личност која дарува крв по начелата на доброволност,солидарност,анонимност и бесплатност,него е и активен учесник вклучен во лечењето на болните,прва карика во ланецот на сигурно трансфузионо лечење.

2. МАТЕРИЈАЛИ И МЕТОДИ

Предмет на анализа на ова истражување беа лицата кои даруваат крв во службата за трансфузиона медицина во Прилеп,како и учениците од средните училишта во Прилеп.во периодот од 2015 до 2023 година прикажани преку родова поделба на мажи и жени дарители.Користени се статистичките податоци од службата за трансфузиона медицина во Прилеп и црвениот крст во Прилеп кои се прикажани табеларно и графички прикажувајќи ни го бројот и процентот на жените од вкупниот број на дарители .

3. РЕЗУЛТАТИ

Резултатите се поделени во 3 периоди:период од 2015-2019 г.период за време на пандемијата COVID 19(2020-2021 г) и период после пандемијата (2022-2023 г).Во периодот од 2015-2019 година бројт на женската популација во училиштата е застапена со 32% од вкупниот број на дарители,додека во службата а трансфузиологија со 14%од вкупниот број на дарители.

График број 1 и 2.-Вкупен број на дарители во СТМ Прилеп и даители во средните училишта во Прилеп поделени според пол мажи и женски

Извор:авторите

Периодот од 2020-2021 година .е спрцифичен поради појавата на пандемијата со ковид вирусот и карантинот во Македонија.Поради големиот број на заболени и карантинот ,но и поради новите протоколи и правила на функционирање гледаме дека во овој период е намален вкупниот број на дарители во службата за трансфузија во Прилеп,но сепак бројот на женската популација е зголемен и се движи помеѓу 17-18%.

Табела број 1-Вкупен број дарители во СТМ Прилеп за време на корона во 2020-2021 год.поделен спрема полова разлика

Година	Вкупно дарители	Мажи	Жени	Процентуална застапеност
2020	1794	1509	285	84% 16%
2021	2404	1975	429	82% 18%
Вкупно		3484	714	83% 17%

Извор:авторите

Периодот од 2022-2023 година го опфаќа периодот после пандемијата на ковид вирусот кога работите се нормализираат.Податоците ни покажуваат зголемување на вкупниот број на дарители во службата за трансфузиологија во Прилеп,меѓутоа процентот на женската популација останува ист движејќи се помеѓу 17-18%

Табела број 2-Вкупен број на дарители во СТМ Прилеп во период од 2022 и 2023 год. поделен спрема полова разлика

Година	Вкупно дарители	Мажи	Жени	Процентуална застапеност
2022	2113	1764	349	83% 17%
2023	2525	2067	458	82% 18%
Вкупно		3831	807	83% 17%

Извор:авторите

Посебно внимание треба да се обрне на резултатите од крводарителските акции во средните училишта во Прилеп каде може да видиме дека во периодот на пандемијата во 2020 година поради строгите мерки и карантинот нема крводарителски акции.Потоа постепено доаѓа до нормализација при што се забележува зголемен број на дарители од женската популација каде процентот се движи од 40% до 52% што претставува процент кон кој што треба да се стремиме да го постигнеме.

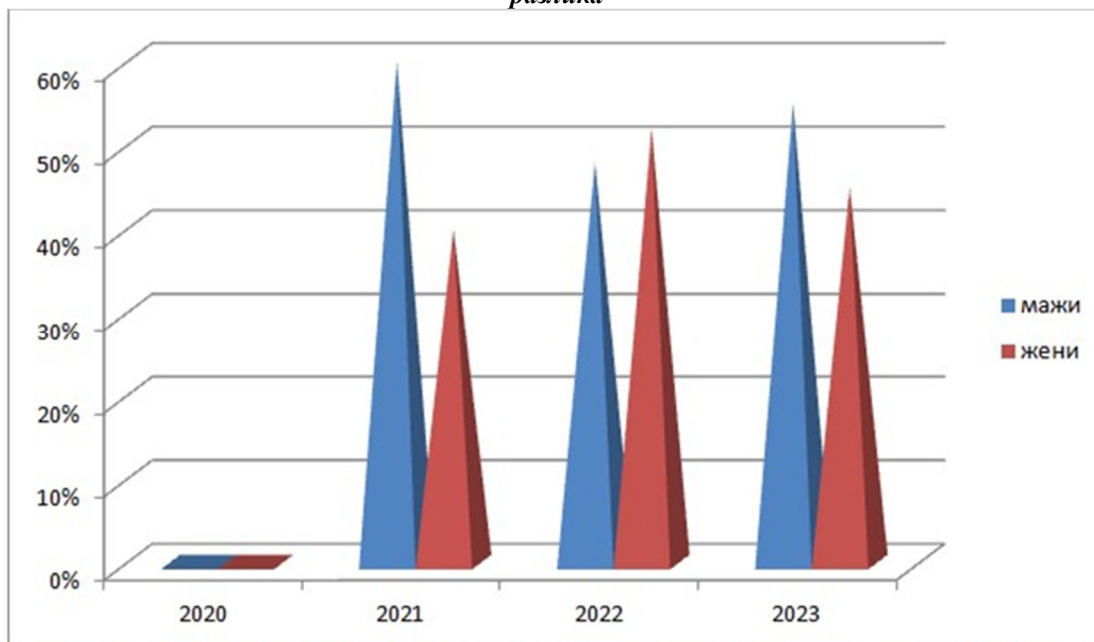
Табела број 3-Дарители во средните училишта во Прилеп спрема полова разлика вкупно и во проценти

година	Средни училишта во Прилеп	мажи	жени
2020	/	/	/
2021	47	28 или 60%	19 или 40%
2022	53	25 или 48%	28 или 52%
2023	168	93 или 55%	75 или 45%

Извор:авторите

Ова е особено важно бидејќи дарителите во средните училишта се во 90% првократни дарители што ни покажува дека има голема заинтересираност кај учениците од женски пол за дарување на крв што треба да се искористи и да ги мотивираме да продолжат да даруваат и да станат трајни крводарители.

Графикон број 3-Графички приказ на крводарителите во средните училишта во Прилеп спрема полова разлика

Извор:авторите

Ако го погледнеме графикот на крводарителите во средните училишта во Прилеп ќе видиме дека овде првпат поделбата според пол е приближно иста односно не доминира само машката популација што е и целта на ова истражување да се постигне приближно иста застапеност во крводарувањето на жените.

4. ДИСКУСИЈА

Безбедната крв претставува приоритет во јавното здравство, која преку добро развиени методи и користење на ефективен, безбеден и ефикасен систем треба да се промовира во општество

Целта на овој труд е да се мобилизираат и регрутираат жените како целна група и да се идентификуваат и зачуваат првократните дарители и да се регрутираат да станат редовни крводарители.

Ако ги разгледаме статистичките податоци започнувајќи од 2015г. па се до 2019 г. ќе видиме дека во службата за трансфузиологија Прилеп процентот на жените како крводарители е околу 14% од вкупниот број на дарители во службата ,додека 32% од вкупниот број на дарители во средните училишта.Овој податок ни покажува дека постои голема заинтересираност кај женската популација како првократни дарители и дека жените се спремни да учествуваат во процесот на трансфузионо лекување.

Периодот на појавата на КОВИД 19 пандемијата поточно годините 2020 и 2021 г години во кој имавме појава на карантин во целата земја ,затворени училишта и голем број на институции кои преминаа на поинаков начин на работа од дома го прикажуваме како дел во кој прво имаме пад на дарителите.Прво тоа е поради одкажаните крводарителски акции,а и поради големиот број на инфицирани лица .Исто така во тој период беше и приспособувањето на Институтот за трансфузиологија ,неговите одделенија и служби на новите протоколи и прописи за безбедно крводарување,Меѓутоа ако ги погледнеме податоците од тие две години може да заклучиме дека и покрај проблемите ИТМ односно СТМ Прилеп успеа да го одржи крводарувањето ,а притоа може да забележиме дека бројот на жените дарители дури и е пораснат во однос на претходниот период.Во двете години на пандемијата со коронавирус застапеноста на жените е околу 17% од вкупниот број на дарители..Но овде мора да забележиме дека во периодот на 2020г.не постоеше можност за спроведување на крводарителски акции во училиштата од каде и започнува процесот на создавање на трајни крводарители Додека веќе во 2021 година почнува да се нормализира крводарувањето ,а тука може да забележиме дека бројот на дарители е драстично пораснат но односот на мажи спрема жени останува ист кај дарителите во СТМ Прилеп односно имаме 17% жени спрема 83% на мажи.Но во оваа године започнуваат

повторно крводарителски акции во училиштата и иако бројот на заинтересирани е прилично мал сепак се гледа дека имаме поголема заинтересираност кај женските ученици и тие сега се застапени со околу 40%

Во следните две години 2022 и 2023 г. според статистичките податоци се гледа нормализирање на состојбите после пандемијата на корона вирусот кога животот се нормализира и сите институции продолжуваат да функционираат нормално. Вкупниот број на крводарители во СТМ Прилеп се зголемува при што во 2023 год. имаме и значително поголем број него во 2022 год. иако бројот на женската популација гледано во процент е приближно ист односно 17 % во 2022 год. со 18 % во 2023 год. од вкупниот број на крводарители.

Но во овие две години имаме голема разлика во крводарителските акции кои се одржани во училиштата. Крводарителските акции во училиштата според статистичките податоци покажуваат дека бројот на женски во однос на машки дарители е изедначен, така во 2022 год. во училиштаат женските се застапени со 52 %, додека во 2023 год. се застапени со 45 % односно тоа е процентот кон кој ние како држава треба да се стремиме да го постигнеме нивото на застапеност на жените во крводарувањето приближно исто како и кај машката популација слично како и во западноевропските земји..

Гледајќи ги вака статистичките податоци ни покажуваат дека од 2019 год па до 2023 год. бројот на женските крводарители е зголемен за 3 % односно ако во периодот до 2019 год. биле застапени со 14% на крајот од 2023 год. се застапени со 17%. од вкупниот број на дарители во СТМ Прилеп. Додека кај крводарителските акции во училиштата бројот е зголемен за околу 10%. Ова покажува дека работата на мотивирање на женската популација за дарување на крв оди во добра насока но сепак е далеку од посакуваното ниво. Најважно е дека имаме голем интерес за дарување кај женските ученици и тука Институтот за трансфузиологија и Црвениот крст треба да спроведат стратегија да овој број на заинтересирани првократни дарители го преточи во постојани дарители што претставува една тешка задача.

За да продолжи практиката на дарување многу важно е да се формираат крводарителски клубови во факултетите и високите школи кои ќе соработуваат со Црвениот крст и Институтот за трансфузиологија со што ќе се овозможи ширење на идејата за доброволно крводарување помеѓу младите и жените. Во просториите на сите факултети и високи школи, студентски читални, студентски амбуланти треба да се постават плакати со мотивирачка порака и список на поттикнувачи за позитивно однесување на крводарителите. Исто така е многу важно да се организираат најмалку двапати годишно крводарителски акции во факултетите и високите школи, како и во студентските домови како би се задржала традицијата на крводарување.

Покрај сето ова за да се мотивираат крводарителите, со тоа и жените како би се обезбедиле доволен број на крводарители една од најважните работи е комуникацијата и однесувањето на медицинскиот персонал во службите за крводарителство. Кога кон дарителот ќе се покаже беспрекорен однос и грижа од страна на медицинскиот персонал се постигнува не само мотивирање, туку и трајно задржување на крводарителите. Доброволните дарители на крв можат лесно да бидат изгубени со чин на негрижа или недостаток на професионалност од страна на персоналот пред, за време и по крводарувањето. Вработените треба да се пријатни и да можат слободно да разговараат особено за време на крводарувањето, а притоа да создадат доверба во дарителот дека за него се грижи професионален кадар стручно оспособен за извршување на зададените задачи. Овде од витално значење е доверливоста, каде информацијата добиена од дарителот која е лична и дадена само за да помогне во обезбедување на сигурно крводарување, во никој случај не смее да биде откриена на друго лице. Доколку оваа доверба помеѓу персоналот во службите за крводарување и дарителите биде нарушена тоа многу брзо ќе доведе до напуштање на крводарителството. Секој член на екипата има лична одговорност да не ги дискутира личните податоци на дарителот без разлика дали се однесува на дарители кои се прифатени или одбиени.

Дарителите кои имаат доверба во службата за трансфузиологија искрено одговараат на прашањата за нивната здравствена состојба што доведува до собирање на сигурна крв бидејќи редовните дарители се побезбедни, тие исто така се подготвени да доведат и придобијат други лица да станат дарители.

Голем број на трансфузиолошки служби укажуваат на непријатното чувство на загриженоста и стравот од игла како една од причините за неподготвеност да даруваат крв. Секој што врши венепункција мора да биде стручно обучен бидејќи доколку техниката на изведување е лоша, дарителот се чувствува неудобно и може да не сака да дарува повторно. Тоа може да ги обесхрабри другите потенцијални крводарители доколку им го пренесе своето непријатно искуство. Секоја трансфузиолошка служба мора да има професионално обучен кадар за изведување на венепункција.

Сите овие работи кои ги наброивме досега се неопходни за успешно крводарителство кон кое се стремиме како држава. Гледајќи ги податоците како се одвива крводарителството во западните земји може да видиме дека ние заостануваме спрема нивкако во донос на процентот на вкупен број на дарители во однос на населението така и според застапеноста на женската популација. Македонија со 20% жени од вкупниот број на

крводарители е меѓу последните земји во Европа каде застапеноста на жените се движи помеѓу 40-50%. Иако статистичките податоци покажуваат дека одиме во добра насока Институтот за трансфузиологија и Црвениот крст на Македонија работат на создавање на подобри услови и регрутирање на повеќе крводарители како би се задоволиле потребите со квалитети крвни препарати на модерното и современо здравство.

5. ЗАКЛУЧОК

Потребите за крв никогаш не се намалуваат. Секојдневно голем број на луѓе имаат потреба од некој вид на крв или крвни компоненти. Особено е важно обезбедувањето на доволни количини на крв за време на големи катастрофи кога потребите на сигурна крв се огромни. Единствен начин да се одговори на овие барања е да се има редовни крводарувања од здрави доброволни дарители на крв.

СТМ Прилеп, а истовремено и Институтот за трансфузиона медицина на Македонија бележи континуирано зголемување како на вкупниот број на крводарители така и на бројот на жените крводарители. Сепак потребно е превземање на уште многу активности како би се подигнала јавната свест кај жените за потребата да се дарува крв, а истовремено и активности кои ќе бидат насочени кон надминување на одредени предрасуди во однос крводарувањето кои сеуште се присутно меѓу населението (недоволно знаење за крводарителството, религиозни верувања, страв од непознатото, митови, празноверие и традиции). Поради тоа при мотивирањето мораме да да одбираме поими и примери кои градат позитивен став кон крводарувањето. Затоа е многу важно поимите за крводарителството да ги поврземе со поимите **ЗДРАВЈЕ** и **ТЕЧНОСТ КОЈА ДАВА ЖИВОТ**.

Потреба од крв се јавува во тек на бременоста, раѓањето, развој на тешки анемии, операции и малигни заболувања. Даруваната крв спасува живот, таа продолжува да тече во крвотокот на некој болен или повреден па така се проценува дека во животниот век на 1 од 3 луѓе ќе му биде потребна.

Жените кои еднаш дале крв да треба да ги мотивираме да станат повеќекратни дарители и да ги искористиме да со својот пример придобијат нови дарители и притоа да го подигнеме статусот на жената крводарител на исто рамниште со мажите, како личност со рамноправно учество во грижата за националното здравје и трансфузионото лечење во Македонија.

Сепак сите мотивирачки акции би биле залудни доколку немаме медицински кадар кој е професионално едуциран за спроведување на постапките за време на прием, на венепункција, за време на дарувањето како и после завршувањето на крводарувањето со што на дарителот би му овозможил чувство на доверба дека се наоѓа во рацете на стручен кадар кој вистински се грижи за него. Пријатното чувство после дарувањето на крв е најдобра мотивација кај дарителот за да се врати повторно и да ја препорача службата за крводарување и на други потенцијални дарители кои уште немаат донесено конечна одлука да даруваат крв.

Потребно е трансфузиолошките служби постојано да ги следат новините во стандардните оперативни постапки во сите сегменти од својата дејност. Постојана промоција и едукација на целата популација е еден од основните услови за унапредување на крводарителството.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Crocco A, D'Elia D. (2007). Adverse reactions during voluntary donation of blood and/or blood components. A statistical-epidemiological study. *Blood Transfus*
- Davison, T. E. (2021). Understanding, predicting and influencing blood donation: an introduction to the 46 IMJM Volume 23 No. 2, April 2024 special issue on donor behaviour. *ISBT Science Series* 16, 128–131
- Danvey JR. (2004). Recruiting blood donors: challenges and opportunities. *Transfusion*
- Furgeson, E., Hill, A., Lam, M., Reynolds, C., Davison, K., Lawrence, C. & Brailsford, S.R. (2020). A typology of blood donor motivations. *Transfusion*, 1 – 11
- Glynn SA, Kleinman SH, Schreiber GB, et al. (2002). Motivations to donate blood: demographic comparisons. *Transfusion*
- Hollingsworth B, Wildman J. (2004). What population factors influence the decision to donate blood? *Transfusion*
- Glynn SA, Kleinman SH, Schreiber GB, et al. Motivations to donate blood: demographic comparisons. *Transfusion* 2002ed
- Ligh Moore RJ. (1982). Promoting blood donation: a study of the social profile, attitudes, motivation, and experience of donors. *Trans Med* 1991; tman ES. Women and voluntary blood donation. *J Sociol Soc Welfare*;
- Nilsson Sojka B, Sojka P. (2003). The blood-donation experience: perceived physical, psychological and social impact of blood donation on the donor. *Vox Sang*
- Saltzman, C. & Boenigk, S. (2022). On consciousness of the decision to discontinue blood donation: Intention to return and effective recovery activities. *Transfusion Medicine*

- Stock, B. & Möckel, L. (2021). Characterization of blood donors and non-blood donors in Germany using an online survey. *Health and Technology* 11, 595–602
- Thorpe, R., Masser, B. M., Nguyen, L. & Davison, T. E. (2021). Still willing and able to contribute: donor perspectives on donating blood in later life. *ISBT Science Series* 16, 139–146
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9742189/>, 2024.